

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация на тема *"Получаване и ензимна модификация на биологично активни пектинови полизахариди"* за присвояване на образователна и научна степен *доктор* по професионално направление *"Химични науки"*, шифър *4.2*, научна специалност *"Биологична химия, химия на природните и физиологично активните вещества"*,

на *ас. Манол Христов Огнянов*, редовен докторант в "ЛБАВ-Пловдив" към ИОХ ЦФ-БАН, София, с научни ръководители *проф. дн Светлана Симова* и *доц. д-р Мария Крачанова*,

от *проф. д-р Цветан Димитров Обретенов*, дн, УХТ, Пловдив.

Изработването на настоящата рецензия ми беше възложено с решение на Научното жури от 09.05.2016, в състава на което съм включен със Заповед НО-05-05-12/03.05.2016, ИОХ ЦФ-БАН, София. Предоставените материали показват пълно удовлетворяване на законовите изисквания за провеждане на защитата. Авторефератът пълно и точно отразява основните постижения на дисертационната разработка.

I. Представяне на докторанта.

Ас. Огнянов е роден на 20.11.1985 г. в гр. Варна. През 2004 г. завършва с отличие средно образование по специалност „Техника и технология на хляба и хлебните изделия“. През 2009 г. придобива диплома за висше образование за образователно-квалификационна степен *бакалавър* по специалност „Биотехнологии“ и професионална квалификация *инженер* от УХТ, Пловдив. Научно-изследователската си кариера започва след постъпването му като инженер-технолог в "ЛБАВ-Пловдив" към ИОХ ЦФ-БАН, където изработва и магистърската си теза, озаглавена „Ензими за изучаване структурата на биологично активни полизахариди“. От януари 2011 г. е зачислен като редовен докторант. През май 2012 г. участва в конкурсна процедура за „Подбор на пост докторанти и млади учени за едномесечни обучения във високотехнологични научни комплекси и инфраструктури“ по проект „Наука и бизнес“, а през октомври посещава Лабораторията по свободни радикали и патофизиология в Института по биофизика към ЧАН в гр. Бърно (Чехия). През май 2013 г. осъществява едномесечна специализация в Лабораторията по хранителна химия към катедрата по „Аграрни технологии и хранителна наука“ на Университета във Вагенинген (Нидерландия). През октомври 2014 г., съгласно план-програмата на проект „Получаване на нутрацевтици с антиоксидантно и имуностимулиращо действие“, осъществява оперативна командировка в същата лаборатория, където продължава усвояването на съвременните методи за получаване, модификация и характеристика на полизахариди. Участвал е в 10 научно-изследователски проекта, на един от които е бил ръководител, както и в над 10 конференции, семинари и симпозиуми. Автор е на 13 публикации, от които 5 в съавторство. От 1 февруари 2014 г. е

отчислен с право на защита и е назначен на длъжност *асистент* в ЛБАВ-Пловдив, където продължава своята изследователска работа.

II. Количествена характеристика и обща оценка на дисертационната работа.

Многоплановата и синтезирано поднесена информация по дисертацията е разположена на 234 стр., от които 57 стр. Литературен обзор (24,4 %), 25 стр. Материали и методи (10,7 %), 119 стр. Резултати и обсъждане (50,9) и 33 стр. други текстове (Въведение, Съдържание, Литература и др.)(14,0 %). Таблиците са 38 бр., фигурите - 50 бр., а литературните източници - 295 бр. На ~30 стр. се намират важни за разработката Приложения. Тези количествени съотношения правят дисертацията много добре структурирана.

По дисертацията са публикувани 5 статии в реномирани научни списания. Има 9 докладвания на научни форуми. От статиите 4 бр. са цитирани 18 пъти от чуждестранни и наши автори. Тяхният IF е 4,923, а JIF - 2,3202. Тези данни са атестат за високата актуалност и ниво на получените от докторанта научни резултати.

Дисертационният труд е написан на много добър професионален език, при грижливо техническо оформление и логично, аргументирано и убедително подреждане на проблемите в самите раздели на ръкописа. Прегледът на литературата е многопланов, задълбочен, критично-аналитичен и много богато информативен. Лесно и убедително се възприемат голямия брой препаративни и аналитични методики, задачите на дисертацията, изводите, както и нейната основна част, посветена на резултатите и тяхната интерпретация. В обзора и при обсъждането на собствените резултати са използвани убедителен брой източници от водещите изследователи на пектиновите вещества и техните сътрудници, като Voragen (37 бр.), Крачанов (30 бр.), Pilnik (11 бр.) и др. На българския принос в опознаването на пектиновите вещества е отделено специално внимание. Този стремеж на докторанта Огнянов постоянно и критично да съизмерва своите резултати с постиженията на световно известни пектинови изследователи недвусмислено го нарежда сред знаещите, можещите и надеждните млади български учени.

Дисертационният труд съдържа главно приноси с научен характер, като съществената част от тях са безспорна новост за науката (хипотези върху състава и строежа на цели пектинови молекули, химичен състав и структура на голям брой фрагменти от пектиновите молекули, биологична активност на изолираните вещества, и др.). Другата част от приносите са оригинални разширения на познанията (характеристика на пектинови изолати от различни източници, приложение на ензими за изучаване на пектиновите молекули, и др.) и такива с приложен характер (производство на функционална напитка). Всичко отбелязано дотук създава достатъчно сериозни предпоставки за една успешна защита.

III. Научна същност на дисертацията.

Дълбоката същност на тази дисертация се изразява посредством постигнатото в изучаване на химичния състав и химичната структура на пектиновите молекули, разширяване познанието за биологичното поведение на изследваните пектинови вещества, тяхната задълбочена многоаспектна характеристика и възможността за практическото им използване. Но в същност ходът на осъщественото изследване е по-различен. Най-напред на избраните суровини от портокали, лимони, шипкови плодове и стебла от мурсалски чай е направена подходяща характеристика и от тях са изолирани полизахаридите, характеризирани с монозахарен състав и молекулна маса. На изходните пектини на цитрусови кори, праз и шипкови люспи е извършена ензимна модификация с endo-полигалактуроназа-I (II), а алкохолнеразтворимата част е модифицирана с галактуронан-разграждащи ензими. Модифицираните продукти са характеризирани чрез молекулна маса, монозахарен състав и хроматографски анализи. Разпределението по молекулна маса на хидролизните продукти, сепарирането и идентифицирането на олигомерите е осъществено посредством мултиензимен фингърпринтинг анализ. Направена им е спектрална характеристика. След това изследването навлиза в отговорното изучаване на биологичната активност на изходните и модифицираните пектини. В логичния край на докторантското изследване се разполага производственият опит за получаване на сок от арония, шипка и пектин. Дисертацията без съмнение напълно отговаря на посочените шифър и научна специалност.

Тази докторска разработка е пример за най-добросъвестно и прецизно извършване на огромен обем експериментална работа. В нейния ход ас. Огнянов овладява много препаративни и аналитични методи и техники, натрупва познания, и се изгражда като заслужаващ уважение млад изследовател.

IV. Приноси на дисертацията.

Дисертационната разработка е посветена на опознаването на 5 природни растителни обекта чрез получаване на информация за химичния състав и строеж на пектиновите им вещества, хода на ензимната им модификация и биологичната им активност.

Основни научни постижения:

1. Направен е съществен принос в опознаването на пектиновите вещества чрез количествено изолиране на алкохолнеразтворимите пектинови фракции на портокалови и лимонови кори, праз, шипкова люспа, мурсалски чай, като е установено, че съществува съществена разлика в общото количество пектин и количеството на алкохолнеразтворимите фракции; основни монозахари в пектиновите молекули от портокалови кори са уроновите киселини и глюкозата, а в тези от праз преобладава глюкозата.

2. В резултат на разделяне на алкохолнеразтворимата пектинова фракция посредством вода и киселина е намерено, че изолираните пектинови вещества се различават по количество в зависимост от предварителната обработка на суровината и екстракционните условия; налице са сходства и различия в монозахарния състав, молекулните маси, степента на хомогенност, естерификация и ацетилиране, полифенолно съдържание; водноекстрахируемите пектини се отличават с по-висока молекулна маса и хомогенност от екстрахираните с разредена киселина; изказани са важни структурни съображения, свързани с присъствието на хомогалактуронанови и рамногалактуронанови (тип I) структури в пектиновите молекули.

3. За първи път извлечените от цитрусови плодове, шипка, праз и мурсалски чай пектини са охарактеризирани чрез показателя "степен на ферулоилиране". Приложен е нов подход за изчисляване на моларни съотношения между отделните захари, чрез който се получава информация за относителното рамногалактуронаново и хомогалактуронаново съдържание в изходни и модифицирани пектини.

4. Ензимната модификация на изолираните пектинови полизахариди е довела до натрупване на обилна и ценна нова информация за структурата на пектиновите молекули. С подчертано висока научна стойност е установено, че действието на endo-полигалактуроназа-I върху осапунени пектини от цитруси, праз и шипка води до намаляване на молекулната маса, хомогалактуронановото съдържание, увеличаване на молекулната хетерогенност и рамногалактуронан-I блокове и други; хомогалактуронан- и галактанразграждащите ензими потвърждават наличието на арабино-4-галактан и арабиногалактан-II в цитрусовите и шипковите пектини; водоразтворимите пектини от цитрусови кори и шипкова люспа съдържат пектинови полизахариди с различна степен на естерификация и разпределение на Me-естерните групи в тях.

5. Разкрити са интересни особености на ензимното действие (6 броя използвани ензими) в зависимост от структурата на основната пектинова верига; разположението, състава и строежа на нейните разклонения; количеството и разпределението на метилестерните и ацетоксигрупите в молекулата. Разширени са представите за широките възможности на пектолитичните ензими в изследване на пектиновите вещества.

6. От мултиензимния фингърпринтинг анализ и съпътстващите го други анализи е получена стойностна информация за структурата на хомогалактуронановите фрагменти и рамногалактуронан-I областта; разпределението на Me-естерните блокове и тяхното количество; клъстерно разположени неестерифицирани блокове с малка дължина, къси вериги от O-ацетилирани звена и тяхната локализация и други. Умело е използвана възможността за прецизна съпоставка между пектиновите структури на мурсалски чай, цитруси и шипка.

7. На базата на убедителни експериментални данни докторантът предлага около 100

броя първични химични структури на фрагменти от основната пектинова молекула, на нейни странични разклонения, както и 5 варианта на идея за възможния блоков строеж на пектиновата молекула. Резултатите са под печат в специализираното научно списание *Carbohydrate Polymers*, 2016, с IF 4.074.

8. Важна новост за науката са резултатите от обемните изследвания върху биологичната активност на изходните и модифицираните пектинови полизахариди. Оценени са антиоксидантната им активност, концентрационно- и времево-зависимото влияние върху антитуморната активност и системата на комплемента, способността да модулират функциите на чревната имунна система, слабо да активират продуцирането на реактивни форми на кислорода от фагоцити.

Приноси с приложен характер:

Приложните приноси са свързани с получаване на функционална напитка чрез използване на концентриран екстракт от шипка и сок от арония в производствени условия:

1. Разработена е технология за получаване на функционална напитка от арония и шипка с добавен 0.4% ябълков пектин. Осъществен е производствен опит. Приложена е необходимата технологична документация.

2. Функционалната напитка е подложена на биологични изследвания в две медицински структури в Пловдив. Резултатите със стари плъхове показали добре изразен кардиопротективен ефект и антиейджинг ефект. При болни от диабет тип II пациенти се подобрява качеството на живот, като кръвната им захар се понижава от 8 до 12%.

V. Съображения и препоръки.

Със задоволство отбелязвам, че към нито един от разделите на дисертацията нямам основание да отправя критични бележки. Това се отнася и за техническото оформление. Работено е високо отговорно и някои особености (голям брой натоварващи четенето съкращения, без част от които текстът няма да пострада, други няколко не са включени в листа на съкращенията, незначителни пропуски от технически или друг характер) са несъществени и не заслужават моето обсъждане.

В заключение ще отбележа, че дисертационната работа на ас. Огнянов, като един многопланов, комплексен и значим докторантски труд, достойно представя както неговите научни ръководителки проф. дн Симова и доц. д-р Крачанова, така и цялата "ЛБАВ-Пловдив" към ИОХ ЦФ-БАН, София. Надявам се българската пектинова школа да е спечелила още един обещаващ млад последовател.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Дисертационният труд е посветен на опознаване на химичната природа на биологично активните пектинови съединения и представлява задълбочено изследване, създадо богата възможност за многостранно повишаване на

професионалната подготовка на докторанта. Многогранната експериментална работа, получените научни и приложни резултати, както и убедителното им обсъждане, не оставят съмнение в пълното удовлетворяване на научните и образователните критерии за успешна защита.

С увереност предлагам на почитаемото **Научно жури** да присъди образователната и научната степен доктор на *ас. Манол Христов Огнянов*, редовен докторант в "ЛБАВ-Пловдив" към ИОХ ЦФ-БАН, София.

26.05.2016

Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:

